

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ 2024

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (1)

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Τετάρτη, 12 Ιουνίου 2024

Ώρα: 08:00 - 11:00

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΟΚΤΩ (8) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από **ΔΥΟ (2) ΜΕΡΗ**.

Να απαντήσετε σε **ΟΛΑ** τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 70)

Η απόκριση στην τεχνολογική πρόκληση

Η φιλοσοφία και η εκπαίδευση είναι τα σημαντικότερα βέλη που έχουμε στη φαρέτρα μας για να αναχαιτιστούν οι τεχνολογικές απειλές που προβάλλουν. Τούτες δεν είναι ακόμη ορατές στην έγνοια των πολλών, αλλά δεν θα είναι η πρώτη φορά που θα διακρίνουμε με αργοπορία κάποια πυκνά σύννεφα να σκεπάζουν τον οικουμενικό μας ορίζοντα.

Το ίδιο συνέβη και με την κλιματική αλλαγή φερ' ειπείν που εντοπίστηκε ήδη από τη δεκαετία του '70, αλλά κανείς σχεδόν δεν ασχολούνταν μαζί της μέχρι πρόσφατα. Μόλις το 2008 ψηφίστηκε στη Βρετανία ο πρώτος νόμος στην ιστορία που θέτει δεσμεύσεις σε μια χώρα για τον περιορισμό των αερίων θερμοκηπίου που παράγει. Ωστόσο πλέον το ζήτημα της κλιματικής κρίσης αποτελεί διακηρυγμένη προτεραιότητα παγκόσμιων διαστάσεων. Τα κράτη επιχειρούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες της, οι ακαδημαϊκές σχολές εμβαθύνουν στην απειλή της, τα σχολεία διδάσκουν τη διαχείρισή της και η αίσθηση του κατεπείγοντος κυκλώνει πια κάθε τραπέζι γύρω από την οικολογική συζήτηση.

Το ίδιο ρεύμα διεθνούς δράσης θα φορτιστεί κατά την ερμηνεία μας και από την ψηφιακή και γενετική τεχνολογία. Όσο θα γίνονται ορατές στο μέλλον και οι λοιπές απειλητικές διαστάσεις που η τεχνολογία επιφυλάσσει τόσο περισσότερο θα αναζητάμε μια ηθικά βιώσιμη διαχείρισή της. Στον καιρό της κλιματικής αλλαγής, της τεχνητής νοημοσύνης, της βιοτεχνολογίας και της κοσμογονίας που αυτές φέρουν, ο ηθικός προβληματισμός γύρω από την τεχνολογία δεν ήταν ποτέ πιο σημαντικό να καλλιεργηθεί από ό,τι σήμερα. Η παιδεία του 21^{ου} αιώνα καλείται να αναπτύξει μια Φιλοσοφία της Τεχνολογίας, που θα γίνει μέρος μιας σύγχρονης και προοδευτικής

εκπαίδευσης – στο πλαίσιο της οποίας ζητούμενο δεν πρέπει επ’ ουδενί να είναι η καλλιέργεια ενός τεχνοφοβικού πνεύματος.

Η τεχνολογία δεν είναι ένα πρόβλημα του ανθρώπου. Είναι ένας οντολογικός πυρήνας της φύσης του. Δίχως εκείνη ο ανθρώπινος πολιτισμός δεν θα ξεχώριζε από εκείνον των υπόλοιπων θηλαστικών. Καλούμαστε να ενστερνιστούμε τη σεπτή τεχνολογική μας φύση. Να αξιοποιήσουμε τις αλλαγές που φέρνει.

Οι πολιτείες άλλωστε που θα χάσουν την επαφή τους με την προηγμένη τεχνολογία θα χάσουν τη δυνατότητά τους να αναπτύσσουν τον πολιτισμό, την οικονομία και τη φιλοσοφία τους – αφού δεν θα είναι σε θέση να κατανοήσουν τον σύγχρονο κόσμο που τους περιβάλλει. [...]

Στην ψηφιακή εποχή που τώρα ανατέλλει κινούμαστε σε έναν δρόμο διπλής κατεύθυνσης: Από τη μια καλούμαστε να αδράξουμε τις μεγαλειώδεις ευκαιρίες που η τεχνολογία προσφέρει και από την άλλη καλούμαστε να καταστήσουμε *αδρανείς* τους ολικούς της κινδύνους. Τι θα συμβεί στην οικονομική ισχύ των Sapiens* όταν η τεχνητή νοημοσύνη καταλάβει τις πιο πολλές εργασίες μας; Πώς θα επιβιώσει η Δημοκρατία, αν η διανοητική *κρίση* μας μετακομίσει από τον εγκέφαλό μας στα τσιπ σιλικόνης; Πώς θα ελέγξουμε μια τεχνητή νοημοσύνη που θα υπερβαίνει την ανθρώπινη; Και ποια χάσματα ανισότητας ανοίγει ο γενετικός σχεδιασμός ανθρώπων που επιτρέπει η τεχνητή νοημοσύνη;

Η φιλοσοφία και η εκπαίδευση οφείλουν να καταδυθούν και να διευθύνουν την εν λόγω συζήτηση επιστρατεύοντας τις καλύτερες δυνάμεις τους, ώστε να εμβαθύνουν όχι μόνο στο τεχνολογικό φαινόμενο *αλλά και στο τι κόσμο θέλουμε να φτιάξουμε με τις αχανείς δυνατότητές του*. Τούτες είναι που θα διαπλάσουν πιο δυναμικά από καθετί άλλο το ανθρώπινο μέλλον.

Δεν μπορούμε ασφαλώς να φανταστούμε πώς ακριβώς θα είναι αυτό. Όμως το παλιό ρητό ισχύει μέχρι τις μέρες μας: «*Ο μόνος τρόπος για να προβλέψει κανείς το μέλλον είναι να το επινοήσει*». Και ο καλύτερος τρόπος για να επινοήσουμε το μέλλον τώρα, για να αποφύγουμε τις αλγεινές κακοτοπιές και να αδράξουμε τις πλούσιες ευκαιρίες του, είναι η πιο πετυχημένη λύση που η ανθρωπότητα έχει βρει εδώ και χιλιετίες προκειμένου να λύνει τα προβλήματα και να βελτιώνει το μέλλον της: *η λύση της παιδείας*.

* Sapiens (Homo Sapiens): σοφός άνθρωπος

(Απόσπασμα – Διασκευή)

Γιώργος Χατζηβασιλείου, *Φιλοσοφία της τεχνητής νοημοσύνης. Ένα ταξίδι στο μέλλον*, Αθήνα, Διόπτρα, 2023, σσ. 344-347.

A.I. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗΣ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

A.I.1. Να γράψετε περίληψη του πιο πάνω κειμένου, έκτασης 120-140 λέξεων. Το κείμενό σας πρόκειται να δημοσιευθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας.

(μονάδες 8)

A.I.2. Να αναγνωρίσετε **έναν (1)** τρόπο πειθούς και **ένα (1)** αντίστοιχο μέσο πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο του κειμένου. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

A.I.3. «Στην ψηφιακή εποχή που τώρα ανατέλλει κινούμαστε σε έναν δρόμο διπλής κατεύθυνσης: Από τη μια καλούμαστε να αδράξουμε τις μεγαλειώδεις ευκαιρίες που η τεχνολογία προσφέρει και από την άλλη καλούμαστε να καταστήσουμε αδρανείς τους ολικούς της κινδύνους».

Να παρουσιάσετε την πιο πάνω θέση του συγγραφέα και να αναφέρετε **δύο (2)** μεγαλειώδεις ευκαιρίες που η τεχνολογία προσφέρει στην ανθρωπότητα.

(Έκταση: 60-80 λέξεις)

(μονάδες 4)

A.I.4. Να εντοπίσετε **ένα (1)** παράδειγμα μεταφορικής/συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας στην έβδομη (7^η) παράγραφο και να εξηγήσετε με **δύο (2)** στοιχεία τη λειτουργία της, με βάση το περιεχόμενο της παραγράφου.

(μονάδες 3)

A.I.5. Να εντοπίσετε **δύο (2)** στοιχεία με τα οποία επιτυγχάνεται η συνοχή στην πρώτη (1^η) παράγραφο, επεξηγώντας τη λειτουργία του καθενός ξεχωριστά.

(μονάδες 3)

A.I.6. Να αντικαταστήσετε κάθε μία από τις πιο κάτω υπογραμμισμένες λέξεις με **μία (1) συνώνυμή** της, χωρίς να αλλάξετε τον γραμματικό της τύπο και τη σημασία της μέσα στη φράση:

α. [...] για να αναχαιτιστούν οι τεχνολογικές απειλές που προβάλλουν.

β. Όσο θα γίνονται ορατές στο μέλλον [...]

(μονάδες 2)

A.I.7. Να αντικαταστήσετε κάθε μία από τις πιο κάτω υπογραμμισμένες λέξεις με **ένα (1) αντώνυμό** της, ώστε να δίνεται η αντίθετη σημασία από αυτήν που έχει στη συγκεκριμένη πρόταση:

α. [...] θα γίνει μέρος μιας σύγχρονης και προοδευτικής εκπαίδευσης [...]

β. Τι θα συμβεί στην οικονομική ισχύ των Sapiens [...];

(μονάδες 2)

A.I.8. Αφού μεταφέρετε στο τετράδιο απαντήσεών σας τον παρακάτω πίνακα, να τον συμπληρώσετε γράφοντας **ένα (1) παράγωγο ουσιαστικό** και **ένα (1) παράγωγο επίθετο** για κάθε ένα από τα πιο κάτω ρήματα:

ΡΗΜΑ	ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ	ΕΠΙΘΕΤΟ
καλούμαστε		
να καταδυθούν		

(μονάδες 4)

Α.ΙΙ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

«Στον καιρό της κλιματικής αλλαγής, της τεχνητής νοημοσύνης, της βιοτεχνολογίας και της κοσμογονίας που αυτές φέρουν, ο ηθικός προβληματισμός γύρω από την τεχνολογία δεν ήταν ποτέ πιο σημαντικό να καλλιεργηθεί από ό,τι σήμερα. Η παιδεία του 21^{ου} αιώνα καλείται να αναπτύξει μια Φιλοσοφία της Τεχνολογίας, που θα γίνει μέρος μιας σύγχρονης και προοδευτικής εκπαίδευσης [...]».

Σε δοκίμιό σας που θα δημοσιευθεί στο περιοδικό του σχολείου σας, να παρουσιάσετε **τρία (3)** παραδείγματα αλόγιστης χρήσης της τεχνολογίας που καταδεικνύουν τη διατάραξη του οικοσυστήματος και να εισηγηθείτε **τρεις (3)** τρόπους με τους οποίους η παιδεία του 21^{ου} αιώνα μπορεί να συμβάλει στην ορθολογική αξιοποίηση της τεχνολογίας, ώστε να επανέλθει η οικολογική ισορροπία.

(Έκταση: 450-500 λέξεις)

Σημείωση:

Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το ονοματεπώνυμό σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο το οποίο μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητά σας.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Β1.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Στα στέφανα της κόρης του»

Είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν
και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.

Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της.
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.
Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία του.

Τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα.
Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.

Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός
στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα.

Ερώτηση Β1

α) Στο ποίημα του Κ. Χαραλαμπίδη «Στα στέφανα της κόρης του» κυριαρχεί το εξωλογικό στοιχείο. Να το επισημάνετε και να εξηγήσετε με **δύο (2)** στοιχεία τι επιτυγχάνεται με τη χρήση του.

(μονάδες 6)

β) Να εντοπίσετε **δύο (2)** σημεία του ποιήματος στα οποία υπάρχει ειρωνεία και να προσδιορίσετε τι υποδηλώνεται με αυτήν, σε κάθε περίπτωση.

(μονάδες 6)

B2.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τάκης Σινόπουλος, «Φίλιππος»

Εδώ στοχάζομαι, δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος
σε τούτη την ακίνητη κοιλάδα.
Πολλά του τάξαμε από λάφυρα κι από σειρήνες.
Μα κείνος ήτανε στραμμένος σ' άλλα οράματα.
Μια απέραντη πατρίδα ονειρευότανε. Πού είναι το πρόσωπό σας
το αληθινό σας πρόσωπο; μου φώναξε.
Έφυγε κλαίγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
Ύστερα τα καράβια εφράξανε τη θάλασσα.
Μαύρισε η γη την πήρε ένας κακός χειμώνας.
Μαύρισε το μυαλό ένα μακρύ ποτάμι το αίμα.
Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος. Φυσάει απόψε δυνατά.

Μεσάνυχτα στη Λάρισα το έρημο καφενείο.
Η φάτσα του συναχωμένου γκαρσονιού κι η νύχτα σαρωμένη
φωτιές παντού και πυροβολισμοί
μια πολιτεία φανταστική κι ασάλευτη
δέντρα πεσμένα στις οικοδομές.
Ποιο είναι το δίκιο του πολεμιστή
ο αγώνας που σε πάει σ' άλλον αγώνα;
Δε θα ξανάρθει ο Φίλιππος. Αμετανόητος πάντα πείσμωνε.
Οι σκοτεινές μέρες του 'φταιγαν τα ερειπωμένα πρόσωπα.
Το αίμα του ακούγοντας ανέβηκε τα λαμπερά βουνά.
Κι απόμεινα
μονάχος περπατώντας και σφυρίζοντας
μέσα στην κούφια Λάρισα. Και τότε
ως τη Μακεδονία βαθιά σαλεύοντας ημίκλειστη
μες στο πλατύ φεγγάρι του χειμώνα
μιλώντας μόνο περί σώματος η χηρευάμενη
κυρία Πανδώρα. Πέθανε
χτικιάρης ο άντρας της τις μέρες του σαράντα τέσσερα.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μίλτος Σαχτούρης, «Η μάχη»

Άπλωνες όλο άπλωνες τα χέρια σου
στα μπαλκόνια βοηθούσες τους αρρώστους
να κατεβαίνουν
με τα μεγάλα μάτια τα λιγνά τους πόδια
τα λουλούδια τους
ενώ τριγύρω από τα σκοτεινά παράθυρα
όλοι πυροβολούσαν

Άπλωνες όλο άπλωνες το βήμα σου
όπου ψηλά βουνά κι όπου μεγάλοι δρόμοι
μεγάλοι δρόμοι με φωτιές και με περίστροφα
μ' ένα φτωχό που μοίραζε βίους αγίων
με μια τσιγγάνα που 'θελε παράφορα ένα αυγό
να κάνει μέσα του την πλάση να στενάξει

Άπλωνες όλο άπλωνες το βήμα σου
και μέσα στη βροχή στεκόταν Προσοχή
ο κρεμασμένος
με τα χρυσά σειρήτια το βιολί και το μαντίλι του
με δέκα σύννεφα από λάσπη μέσα στην καρδιά του
κι από τη λάσπη παίρναν τα μικρά παιδιά
και χτίζαν δέκα πολιτείες ονείρου

Άπλωνες όλο άπλωνες τα χέρια σου
 κι οι άρρωστοι τώρα είχαν χαθεί κάτω στους
 δρόμους
 με τα μεγάλα μάτια τα λιγνά τους πόδια
 τα τραγούδια τους
 ενώ τριγύρω από τα σκοτεινά παράθυρα
 όλοι πυροβολούσαν

Μίλτος Σαχτούρης, *Παραλογαίς (1948), Ποιήματα (1945-1971)*, Αθήνα, Κέδρος, 1988, σ. 65.

Ερώτηση B2

α) Να παρουσιάσετε **δύο (2)** στοιχεία από το κάθε ποίημα που προβάλλουν την αγωνιστικότητα του Φίλιππου, στο ομώνυμο ποίημα, και του ανώνυμου ήρωα, στο ποίημα «Η μάχη». Στη συνέχεια, να αναφέρετε **ένα (1)** κοινό σχήμα λόγου με το οποίο αποδίδεται η αγωνιστική δράση των πιο πάνω προσώπων, παραθέτοντας τους σχετικούς στίχους.

(μονάδες 6)

β) Στα πιο πάνω ποιήματα περιγράφεται η εφιαλτική εποχή των δύο ποιητών. Να δικαιολογήσετε αυτή τη διαπίστωση με **δύο (2)** εικόνες από το κάθε ποίημα.

(μονάδες 4)

B3.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, Αστροφεγγιά

Και τ' αποφάσισαν μονοστιγμίες, να ιδωθούν το ίδιο απομεσήμερο στο μακρόστενο καφεενεδάκι, πίσω από το πανεπιστήμιο, το «Μαύρο Γάτο», που τον διαφέντευε ένας ποιητής, που τον είχε κιόλας ο αδερφός του ποιητή κ' ήταν πολύ όμορφο να γουστάρεις μ' ένα σωρό παράξενα πρόσωπα μέσα κει. Στα γυμνά μαρμαρένια τραπέζια του τ' ανήσυχα νιάτα σχεδιάζανε την πορεία τους. Όλα τα πράματα έπαιρναν άλλο νόημα μέσα στη θολούρα του καπνού και της νύχτας. Ο Άγγελος ένιωσε κάποιο ξαλάφρωμα, χωρίς να ξέρει και τούτος γιατί, καθώς είδε πώς δε χρειαζόταν πολύ για να γίνει φίλος με τόσους ανθρώπους, με τόσα αγόρια, με τόσα κορίτσια, σαν κακοπαθημένα τα περισσότερα και σαν απόκληρα της ζωής, όμοια του στον παιδεμό και τον πόθο, που μήτε σπούδαζαν για τον τύπο μήτε ονειρευόνταν λεφτά και γυναίκες, μα κάποια φλόγα, όσο και να πεις, αγνότερη τα περίλαμπε.

[...] Ο Άγγελος δεν είχε κανένα λόγο να ντρέπεται μέσα κει· μήτε το πλούτος του Στέργη, μήτε το καμάρι του ασυλλόγιστου εκείνου Πετρόπουλου. Είπε για τα διαβάσματά του και τον ακούσανε με πολλή προσοχή. Ξανάσανε που ένιωσαν πως δεν ήταν για πέταμα. Συλλογίστηκε το γραφείο, το σπίτι, το πανεπιστήμιο. Τίποτε δεν

τον ξαλάφρωνε όσο αυτή η συντροφιά των νέων παιδιών, που το καθένα τους είχε κ' ένα σημάδι ξεχωριστό, μια σφραγίδα του πεπρωμένου στο μέτωπο. Χωρίς άλλο, θάφερνε και τον Πασπάτη μαζί του κάποια φορά. [...].

Το σπίτι του Στέργη, όσο χειμώνιαζε, τόσο ξάνοιγε τα καλοσυνάτα του καλέσματα κ' εκεί μέσα τύχαινε καμιά φορά να βρεθούν κ' οι παλιοί φίλοι μοναχικοί, μα όχι πια για να χαρούνε λεύτερα το δεσμό τους – για να κάνουν μνημόσυνο της παλιάς φιλίας τους νεκροζώντανης. Ο Άγγελος άκουγε να μιλάνε μια γλώσσα παράξενη γύρω του· για ταξίδια, γι' αυτοκίνητα, για κοστούμια, για γραβάτες [...]. Κι ολοένα ένιωθε πως ήταν μια παραφωνία η παρουσία του ανάμεσα σ' αυτά τα παιδιά, μια παραφωνία που τον πονούσε, σαν τ' άκουγε κιόλας να μιλούν με τη μεγαλύτερη αστοχασιά του κόσμου για θλιβερά περιστατικά, για τις κακουχίες και τις πίκρες των άλλων που μήτε τις ένιωθαν, όσο κι αν είχαν την καλή διάθεση να το κάμουν. Πόσο αλλιώτικος ήταν ο αγέρας μέσα σ' εκείνο το καφενεδάκι του «Μαύρου Γάτου»!

Κεφ. VII (Αποσπάσματα)

Ερώτηση Β3

Να περιγράψετε την ψυχολογική κατάσταση του Άγγελου, όπως διαμορφώνεται ως αποτέλεσμα της συναναστροφής του με τους θαμώνες του «Μαύρου Γάτου». Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορά σε **τέσσερα (4)** σημεία του κειμένου.

(μονάδες 8)

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ